

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Juhised korrupsiooni ennetamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumi allasutustes

Tartu 2017

Käesolev juhendmaterjal on koostatud Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) allasutuste juhtidele ja ametiisikutele korruptsioonivastase seaduse mõistes, andmaks täiendavaid selgitusi korruptsiooni ennetamiseks ning tegutsemiseks kooskõlas korruptsioonivastases seaduses kehtestatud.

Korruptsiooni ennetamise eesmärk on aidata kaasa avalike ülesannete erapooletule ja ausale täitmisele, tõsta korruptsioonijuhtumite ennetamise teadlikkust ja maandada korruptsiooni (ametiseisundi kasutamine eelise saamiseks, mõjuvõimuga kauplemine jmt) tekkimise riski.

Juhendis esitatud põhimõtteid korruptsiooni ennetamisel saab näidiseks kasutada ka munitsipaalõppeasutustes.

Valitsuse tegevusprogramm 2013–2020 näeb ette uue korruptsioonivastase strateegia, mille laiemaks eesmärgiks on korruptsiooni ennetamine. Strateegia konkreetsemad eesmärgid:

- edendada teadlikkust korruptsioonist;
- suurendada otsuste ja tegevuste läbipaistvust;
- arendada uurimisasutuste uurimisvõimekust ja hoida ära julgeolekut ohustavat korruptsiooni.

Koostanud Hille Voolaid, Evald Veldemann

Juhendmaterjali valmimist on toetanud selgitustega Kätlin-Chris Kruusmaa Justiitsministeeriumist ja Airi Mikli Riigikontrollist.

Sisukord

1. Korruptsioonivastase poliitika juhtimine Haridus- ja Teadusministeeriumis	4
1.2. Õiguslikud alused.....	4
1.3. Mõistete selgitused.....	4
1.4. Korruptsioonivastase seaduse kehtivus allasutustele	5
1.5. Toimingupiirangud	6
2. Allasutuste juhtide teavitamiskohustus.....	6
2.1. Allasutuste juhtide käitumisjuhised toimingupiirangu rikkumise vältimiseks.....	6
2.2. Allasutuste juhtide teavitamisprotseduur	6
3. Korruptsiooniennetusega seotud info avalikustamine asutuse veebilehel	7
4. Võimalikud tagajärjed tegevus- ja toimingupiirangute rikkumisel	7
5. Soovituslikku kirjandust korruptsiooni ennetamiseks.....	8
Lisa 1. Näidisjoonis teavitusprotsessi kohta.....	9
Lisa 2. Näiteid ja selgitusi erinevate olukordade lahendamiseks.....	10
Lisa 3. Võimalikke korruptsiooniohtlike olukordi	13

1. Korruptsioonivastase poliitika juhtimine Haridus- ja Teadusministeeriumis

Korruptsioonivastase poliitika edukamaks juhtimiseks on igas ministeeriumis kohustus määrata korruptsiooni ennetamist koordineeriv isik nii asutuses kui valdkonnas (vt www.korruptsioon.ee).

Haridus- ja Teadusministeeriumis (HTM) on korruptsiooni ennetamist koordineerivateks isikuteks aprillist 2017 nimetatud välishindamisosakonna asejuhataja Hille Voolaid (Hille.Voolaid@hm.ee) ja siseauditi osakonna auditijuht Evald Veldemann (Evald.Veldemann@hm.ee).

1.2. Õiguslikud alused

Käesolev juhend käsitleb korruptsiooniteemat korruptsioonivastase seaduse (<https://www.riigiteataja.ee/akt/124032016005>) (KVS) raames. Lisaks reguleerivad antud valdkonda ka alljärgnevad õigusaktid, millest tuleb vajadusel lähtuda, nt avaliku teenistuse seadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/106102016003>) (ATS), haldusmenetluse seadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/125102016005>) (HMS), töölepingu seadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/128042017002>) (TLS).

1.3. Mõistete selgitused

1.3.1. **Ametiisik** on isik, kellel on avaliku ülesande täitmiseks **ametiseisund** sõltumata sellest, kas ta täidab talle pandud ülesandeid alaliselt või ajutiselt, tasuta või tasuta, teenistuses olles või vabakutselisena või lepingu, nimetamise või valimise alusel.

Korruptsioonivastases seaduses sätestatud reeglid ja keelud kohalduvad ametiisikutele. Ametiisikuks määratlemine sõltub teenistuja töö sisust (mitte näiteks ametikohast või ametinimetusest).

Näited ametiisiku poolt tehtavatest otsustest: allkirjastab lepingu (sh töölepingu); osaleb hanke võitja valikus; kinnitab käskkirja; kinnitab arve; määrab palga, preemiad, lisatasud; teeb järelevalveotsuse; teeb toetuse maksmise ettepaneku või osaleb otsuse tegemises.

Ametiisikul on keelatud: 1) korruptiivse tulu nõudmine, vahendamine ja saamine; 2) ametiseisundi korruptiivne kasutamine; 3) avaliku vahendi korruptiivne kasutamine; 4) mõju korruptiivne kasutamine; 5) siseteabe korruptiivne kasutamine.

1.3.2. **Ametiseisundi korruptiivne kasutamine** on ametiisiku poolt ametikohustust rikkudes enda või kolmanda isiku huvides ametiisiku pädevuses oleva otsuse või toimingute tegemine, selles osalemine või selle sisuline suunamine, kui see toob kaasa avaliku huvi seisukohast ebavõrdse või põhjendamatu eelise ametiisikule või kolmandale isikule.

1.3.3. **Huvide konflikt** on teenistusalaste huvide ja erahuvide konflikt. Huvide konflikt ei ole korruptsioon, aga see võib viia korruptsioonini.

1.3.4. **Korruptsioon** on ametikohast või töökohast tulenevate hüvede kuritarvitamine omakasu eesmärgil. Korruptsioonil ei ole ühte lihtsat definitsiooni. Ametiisiku korruptiivset tegevust iseloomustatakse kõige sagedamini korruptiivse tuluga, mis ei pruugi olla alati rahaline. Korruptiivne on teadlikult kas enda või kellegi teise huvides tegutsemine, kui see toob kaasa tulu (mitte ainult otseselt rahalist) ning ei ole erapooletu ja teisi võimalikke osapooli võrdselt kohtlev.

Näiteid võimalikust korruptsioonist: raha, soodustuste, kinkekaartide saamine; koostööpartnerite poolt pakutud tasuta teenused, reisirid, hinnalised kingitused; koostööpartnerite poolt tasutud üritused, näiteks õhtusöögid; koostööpartneritega vastastikused erikohtlemise kokkulepped; koostööpartnerile talle soodsa mõjuga info edastamine; ametiisik satub tehingute tegemisel olema kahes rollis, kus põrkuvad tema ametiülesannetest tulenevad kohustused ja erahuvi.

Korruptsiooni ennetamise lihtsamad vahendid: huvide konflikti vältimine niivõrd kui võimalik ja vajalik; läbipaistvus; erapooletus; ausus.

1.3.5. **Korruptiivne tulu** on ametiisikule endale või kolmandale isikule ametiisiku ametikohustuse tõttu pakutud või ametiisiku poolt nõutud varaline või muu soodustus, samuti ametiisiku kohustusi rikkudes saadud soodustus. Korruptiivseks ei loeta soodustust, mis ei ole seostatav ametikohustusega või mida saab üheselt mõista tavapärase viisakusavaldusena.

1.3.6. **Ministeeriumi allasutusteks** käesoleva juhendi mõistes on valitsusasutused (Keeleinspeksioon, Rahvusrhiiv), riigiasutus Eesti Noorsootöö Keskus. Samuti ministeeriumi haldusalasse kuuluvad üldhariduskoolid ja kutseõppeasutused, rakenduskõrgkoolid ning teadus- ja arendusasutused Eesti Keele Instituut, Eesti Kirjandusmuuseum.

1.3.7. **Seotud isikuteks** loetakse:

1) ametiisiku abikaasa, vanavanem, ametiisiku või tema abikaasa vanem ning ametiisiku vanema alaneja sugulane, sealhulgas ametiisiku laps ja lapselaps. Vanemaks loetakse käesoleva seaduse tähenduses ka lapsendaja, vanema abikaasa ja kasuvanem ning alanejaks sugulaseks ka lapsendatu ja abikaasa laps;

2) juriidiline isik, milles vähemalt 1/10 osalusest või osaluse omandamise õigusest kuulub ametiisikule endale või temaga seotud isikule;

3) juriidiline isik, mille juhtimis- või kontrollorgani liige tulumaksuseaduse tähenduses on ametiisik ise või käesoleva lõike punktis 1 või 4 nimetatud isik;

4) isik¹, keda seob ametiisikuga ühine majapidamine, samuti muu isik, kelle seisund või tegevus ametiisikut väljaspool ametiseisundit oluliselt ja vahetult mõjutab või keda ametiisiku seisund või tegevus väljaspool ametiseisundit oluliselt ja vahetult mõjutab või kes väljaspool ametiseisundit allub ametiisiku korraldustele või tegutseb ametiisiku huvides või arvel (KVS § 7).

1.4. Korruptsioonivastase seaduse kehtivus allasutustele

Asutuste juhid (direktor, ülem, rektor jt) on ametiisikud KVSis tähenduses. Ametiisik KVSis ei tähenda üksnes ametnikku ATSi mõttes – selle tähendus on KVSis laiem. Ametiisikuteks² on ka näiteks riigihangete läbiviijad, majandusjuhid, eraõiguslike lepingute alusel tegutsejad, keeleinspeksiooni ametnikud, kellele asutus on andnud avaliku ülesande täitmise.

¹ KVSis § 7 p 4 selgitus: 1) isik, keda seob ametiisikuga ühine majapidamine; 2) isik, kelle seisund või tegevus ametiisikut väljaspool ametiseisundit oluliselt mõjutab; 3) isik, keda ametiisiku seisund või tegevus väljaspool ametiseisundit oluliselt ja vahetult mõjutab; 4) isik, kes väljaspool ametiseisundit allub ametiisiku korraldustele; 5) isik, kes tegutseb ametiisiku huvides või arvel.

² Ametiisikuid ei ole võimalik ammendavalt loetleda, need võivad olenevalt olukorrast olla ka teised ametnikud või töötajad. Kas isikul on ametiseisund, tuleb töö käigus hinnata.

1.5. Toimingupiirangud

Ametiisikutele on kehtestatud KVSis toimingupiirangud. KVSis § 11 lg 1 sätestab, et ametiisikul on keelatud toimingut või otsust tegemine, kui:

- 1) otsus või toiming tehakse ametiisiku enda või temaga **seotud isiku** suhtes;
- 2) ametiisik on teadlik tema enda või temaga seotud isiku majanduslikust või muust huvist, mis võib mõjutada toimingut või otsust;
- 3) ametiisik on teadlik korrupsiooniohust.

Seotud isikute loetelu on esitatud KVSis §-s 7 (vt juhendi p 1.3.7).

Seotud isiku töölevõtmist võib käsitleda onupojapoliitikanä, vt

<http://www.korrupsioon.ee/et/korrupsioonivormid/onupojapoliitika>.

Toimingud ja otsused seotud isikutega **on keelatud**, nt töölepingu sõlmimine, preemia maksmine. Seotud isikutega tehtavate toimingute puhul tuleb rakendada enne toimingut sooritamist teavitamiskohustust.

2. Allasutuste juhtide teavitamiskohustus

2.1. Allasutuste juhtide käitumisjuhised toimingupiirangu rikkumise vältimiseks

Tööandjat tuleb teavitada ka võimalikest huvide konfliktist ja toimingupiirangute eiramise juhtumitest ning nende põhjustest. Teavitada tuleb näiteks juhtudel, kui sõlmitakse tööleping seotud isikuga, samuti teenuselepingute sõlmimisel ja muudel taolistel juhtudel.

KVSis § 11 lg 2 sätestab, et toimingupiirangutega seotud juhtudel on ametiisikul keelatud anda oma alluvale ülesandeks teha toimingut või otsust tema asemel. Ametiisik peab toimingupiiranguga seotud juhtudel nimetatud asjaolust viivitamata teavitama oma vahetatut juhti või ametiisiku ametisse nimetamise õigusega isikut või organit, kes teeb toimingut või otsust ise või annab selle ülesande sama asutuse³ teisele ametiisikule (vt juhendi p1.3.1).

Volituse võib anda näiteks õppealajuhatajale, õpetajale või mõnele teisele asutuse töötajale. Allasutuse juht teavitab tööandjat kirjalikult e-posti teel taasesitamist võimaldaval viisil.

2.2. Allasutuste juhtide teavitamisprotseduur

2.2.1. Teavitamise aeg

HTMi allasutuse juht teavitab tööandjat enne seotud isikuga töölepingu sõlmimist, teenuse ostmise lepingu sõlmimist või muudel taolistel juhtudel.

2.2.2. Teavitamise korraldus

Teavitamine toimub kirjalikult e-posti teel taasesitamist võimaldaval viisil alljärgnevalt.

1) Teavitust edastatakse HTMi üldmeilile hm@hm.ee.

2) Registreerimisel suunatakse teavitust töötaja vahetule juhile:

- Riigi üldhariduskoolid: koolivõrgu osakonna juhataja
- Riigi kutseõppeasutused: kutsehariduse osakonna juhataja
- Riigi rakenduskõrgkoolid: kõrghariduse osakonna juhataja
- HTMi teised allasutused (Keeleinspeksioon, Rahvusarhiiv, Eesti Noorsootöö Keskus, Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Keele Instituut): vahetu juht
Rahvusarhiiv: kantsler

³ Sama asutusena käsitletakse teavitust saatnud asutust.

2.2.3. Volituse andmine

1) Üldhariduskoolide, kutseõppeasutuste ja rakenduskõrgkoolidega seotud teavituste puhul teeb otsustuse vastava osakonna juhataja, vajadusel küsib õppeasutusest täiendavat teavet. Nõusoleku puhul koostab osakonnajuhataja kirja, mis registreeritakse dokumendihaldussüsteemis, ja millega annab volituse tema poolt määratud isikule (õppeasutuse mõnele teisele töötajale).

3) Ministeeriumi teiste allasutustega (Keeleinspektsioon, Rahvusarhiiv, Eesti Noorsootöö Keskus, Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Keele Instituut) seotud teavituste puhul teeb otsustuse vahetu juht, vajadusel küsib asutusest täiendavat teavet. Nõusoleku puhul koostab vahetu juht kirja, mis registreeritakse dokumendihaldussüsteemis, ja millega annab volituse tema poolt määratud isikule (allasutuse mõnele teisele töötajale). Erandiks Rahvusarhiiv, kus volitus antakse kanstleri korraldusega (käskkirjaga).

2.2.4. Teavituste ja otsuste registreerimine

Teavitused ja otsused registreeritakse HTMi dokumendiregistris.

Teadmiseks edastatakse teavitused ja otsused Hille.Voolaid@hm.ee (õppeasutused) ja Evald.Veldemann@hm.ee (teised allasutused).

3. Korruptsiooniennetusega seotud info avalikustamine asutuse veebilehel

KVSi § 11 lg 3 p 5 kohaselt tuleb teade toimingupiirangu kohaldamata jätmise kohta avaldada viivitamata ja alaliselt asutuse veebilehel.

Täiendavalt tuleb asutustel lisada veebilehele kontaktandmed korruptsiooniennetusega tegelevate ametnike kohta:

- 1) Õppeasutused (üldhariduskoolid, kutseõppeasutused, rakenduskõrgkoolid): välisindamisosakonna asejuhataja Hille Voolaid (Hille.Voolaid@hm.ee)
- 2) Ministeeriumi teised allasutused: siseauditi osakonna auditijuht Evald Veldemann (Evald.Veldemann@hm.ee)

4. Võimalikud tagajärjed tegevus- ja toimingupiirangute rikkumisel

KVSi 4. peatükk kehtestab vastutuse KVSiga vastuollu sattumisel:

§ 17. Ametiseisundi, avaliku vahendi, mõju või siseteabe korruptiivne kasutamine
Ametiisiku poolt omakasu eesmärgil ametiseisundi, avaliku vahendi, mõju või siseteabe korruptiivse kasutamise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.

§ 18. Korruptiivse tulu saamisega seotud teatamise ja üleandmise kohustuse rikkumine
Ametiisiku poolt tema saadud korruptiivsest tulust avalikku ülesannet täitvale asutusele või ametisse nimetamise õigusega isikule või organile teatamise kohustuse või korruptiivse tuluna saadu üleandmise kohustuse rikkumise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 200 trahviühikut.

§ 19. Toimingupiirangu rikkumine

Ametiisiku poolt toimingupiirangu või toimingupiirangu kohaldamata jätmise tingimuste teadva rikkumise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 200 trahviühikut.

KVSi §-des 17–19 nimetatud väärtegede kohtuväline menetleja on politseiasutus. Kui Kaitsepolitseiamet tuvastab käesoleva seaduse §-des 17–19 nimetatud väärteo süüteomenetluse käigus, on kohtuväline menetleja Kaitsepolitseiamet.

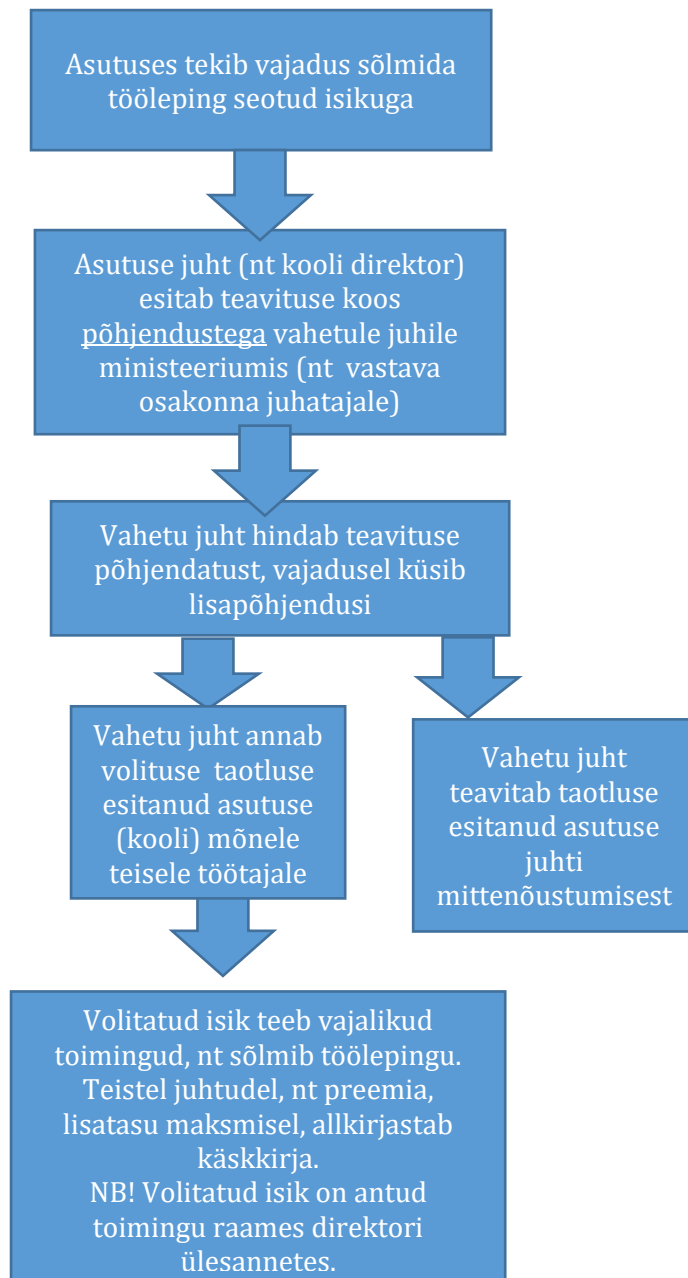
5. Soovituslikku kirjandust korruptsiooni ennetamiseks

- <http://www.korruptsioon.ee/et/huvide-konflikt>
- https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/huvide_konflikti_kasiraamat.pdf
- [http://www.integriteitoverheid.nl/fileadmin/BIOS/data/Publicaties/Downloads/OECD_Publication_Public_Sector_Integrity - a framework for assesment.pdf](http://www.integriteitoverheid.nl/fileadmin/BIOS/data/Publicaties/Downloads/OECD_Publication_Public_Sector_Integrity_-_a_framework_for_assesment.pdf)
- http://www.transparency.ee/cm/files/lisad/kohalike_omavalitsuste_eetika_tulemus_kart_est_0_0.pdf
- <http://www.avalikteenistus.ee/index.php?id=43046>
- http://www.avalikteenistus.ee/arhiiv/ope/html/readings/6101_ee.html
- [https://www.korruptsioon.rik.ee/sites/www.korruptsioon.ee/files/elfinder/dokumentid/arikorruptsiooni_info_voldik_ee - loplik.pdf](https://www.korruptsioon.rik.ee/sites/www.korruptsioon.ee/files/elfinder/dokumentid/arikorruptsiooni_info_voldik_ee_-_loplik.pdf)
- http://keionline.org/sites/default/files/WHO_COI_guidelines_and_procedure_final.doc

Riigikontroll on teostanud korruptsioonivastase seaduse rakendamisega seoses mitmeid auditeid ning koostanud märgukirju, sh Haridus- ja Teadusministeeriumi kohta. Viimased auditid on kättesaadavad Riigikontrolli veebilehel:

- Korruptsioonivastase seaduse rakendamine kohalikes omavalitsustes (<http://www.riigikontroll.ee/DesktopModules/DigiDetail/FileDownloader.aspx?FileId=13997&AuditId=2428>)
- Ülevaade korruptsiooni ennetamisest riigile kuuluvates äriühingutes (<http://www.riigikontroll.ee/DesktopModules/DigiDetail/FileDownloader.aspx?FileId=13985&AuditId=2427>)
- Huvide konflikti vältimisest avalikus sektoris annab ülevaate käsiraamat „Huvide konflikti käsitlemine avalikus sektoris“ (https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/huvide_konflikti_kasiraamat.pdf).

Lisa 1. Näidisjoonis teavitusprotsessi kohta

Lisa 2. Näiteid ja selgitusi erinevate olukordade lahendamiseks

Huvide konfliktile ja toimingupiirangu rikkumisele viitavad juhtumid võib jagada erinevatesse kategooriatesse, nt:

- 1) asutus on teinud tehinguid mittetulundusühingutega, mille liige on eraisikuna asutuse juht või töötaja;
- 2) asutus on teinud tehinguid äriühingutega, mille juhatuse liige või omanik on asutuse töötaja;
- 3) asutuse juhi otsealluvuses töötab temaga seotud isik või on asutuse struktuuriüksuses otsealluvuses seotud isikud, kuid asutuse juht ei olnud olukorrast teadlik ega töökorraldust muutnud selliselt, et vältida olukordi, kus juhil tuleb teha otsuseid endaga seotud alluvate üle.

1. *Töösuhe seotud isikuga, nt asutuse direktor ja töötaja. Töötaja töötasu, edutamise ning teenistustingimuste üle otsustamine, kui tegemist on omavahel seotud isikutega, nt direktori otseses alluvuses töötab õpetajana tema abikaasa, kelle töötasu, edutamise ning teenistustingimuste üle ta otsustab; nt asutuse juhi otsealluvuses töötab temaga seotud isik või on asutuse struktuuriüksuses otsealluvuses seotud isikud, kuid asutuse juht ei olnud olukorrast teadlik ega töökorraldust muutnud selliselt, et vältida olukordi, kus juhil tuleb teha otsuseid endaga seotud alluvate üle, nt töötab direktori alluvuses koolitusjuhina tema abikaasa ning direktor on korduvalt sõlminud oma abikaasaga töölepingu lisasid, millega on muudetud töötaja töötasu ja lisatasude suurust.*

Nimetatud alluvussuhted loovad soodsad tingimused pettusteks ja võivad tekitada korruptsiooniohtlikke olukordi.

Selliste juhtumite puhul tuleb asutuse juhil teavitada vahetut juhti, seotud isikutel tuleb otsuste tegemisest ennast taandada. Toimingupiirangute puhul kehtivad ka erandid (KVS-i § 11 lg 3) ning tuleb hinnata, kas sellisel juhul on otstarbekas ja saab loetletud erandeid kasutada.

Ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine ka alluvussuhete puhul, kui see tehakse tema enda või temaga seotud isiku suhtes. Kui erandlikel põhjustel ei ole võimalik toimingupiirangut kohaldada, näiteks kui ametiisiku asendamine ei ole võimalik asendajale esitatavatele nõuetele vastava isiku puudumise tõttu või tegemist on asutuse igapäevatööd korraldavate otsuste või toimingutega, tuleb koheselt ja alaliselt esitada vastav info ka asutuse veebilehel.

Teavitamise kohustus laieneb ka õppekava läbiviimiseks/õppe korraldamiseks sõlmitud käsunduslepingute/töövõtulepingute korral. Kui õppeasutuse juht sõlmib seotud isikutega lepingu, siis ta on juba rikkunud toimingupiiranguid, kui just ei kehti mõni KVS-i § 11 lg-s 3 toodud erisus. Ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine, sh lepingute sõlmimine iseendaga seotud isikutega (KVS-i § 7). Täpsemalt saab lugeda ka KVS-i §-st 11: Ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine, kui: 1) otsus või toiming tehakse ametiisiku enda või temaga seotud isiku suhtes; 2) ametiisik on teadlik tema enda või temaga seotud isiku majanduslikust või muust huvist, mis võib mõjutada toimingut või otsust; 3) ametiisik on teadlik korruptsiooniohust. Käesoleva paragrahvi lg-s 1 nimetatud juhul on ametiisikul keelatud anda oma alluvale ülesandeks teha toimingut või otsust tema asemel. Ametiisik peab käesoleva paragrahvi lg-s 1 nimetatud asjaolust viivitamata teavitama oma vahetut juhti või ametiisiku ametisse nimetamise õigusega isikut või organit, kes teeb toimingu või otsuse ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule.

2. *Direktor on töötajatele, sh endale ja oma tütrele ostnud kinkekaarte; direktor on määranud iseendale preemiat, lisatasusid, asendustunde.*

Tegemist on toimingupiirangu rikkumisega.

3. *Koolis töötab direktori alluvuses muuhulgas ka viimase abikaasa. Vanem on kaebuse esitanud õpetaja kohta ja seda on asunud lahendama tema abikaasast direktor (ehk küsimus on tekkinud direktori järelevalvepädevusest).*

Sellise tegevuse näol, kus esitatakse kaebus, taotlus jne millegi kontrollimiseks, lahendamiseks jne, on tegemist haldusmenetlusega (ka juhul, kui haldusakti ei anta, millega kellegi õigusi piirama hakatakse, on tegemist haldustoimingu läbiviimisega). HMSi § 10 lg-s 1 on sätestatud taandamise alused. Sealt võib välja lugeda, et haldusorgani nimel tegutsev isik ei või haldusmenetlusest osa võtta, kui ta 2) on asjas menetlusosalise või menetlusosalise esindaja sugulane, abikaasa, hõimlane või perekonnaliige; 4) ta on muul viisil isiklikult huvitatud asja lahendist või kui muud asjaolud tekitavad kahtlust tema erapooletuses.

Üldjuhul ei esine kooli näitel ka olukorda, kus isikut (direktor) ei ole võimalik asendada. Seega ei teki ka HMSi § 10 lg-s 5 sätestatud alust (isikut ei taandata, kui teda ei ole võimalik asendada). Kui ilmnevad HMSi § 10 lõikes 1 nimetatud asjaolud või kui menetlusosaline on käesoleva paragrahvi lg-s 1 loetletud alustel esitanud ametiisiku taandamise taotluse, on ametiisik kohustatud sellest teatama tema ametisse nimetamise või valimise õigusega ametiisikule. Nimetatud isik peab otsustama taanduse esitamisest kolme tööpäeva jooksul taandamise vajalikkuse. Seega, isegi kui direktor peaks mingisugust küsimust lahendama, siis on võimalik ta taandada ja küsimuse lahendab tema eest teine isik (õppealajuhataja vm isik).

4. *Lepingute sõlmimine direktori või tema sugulastega seotud MTÜde ja firmadega.*

Selliseid lepinguid seotud isikutega sõlmida ei saa. Ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine, sh lepingute sõlmimine iseendaga seotud isikutega (KVS-i § 7). Täpsemalt saab lugeda ka KVS-i §-st 11.

5. *Asutus on teinud tehinguid mittetulundusühingutega, mille liige on eraisikuna asutuse juht või töötaja. Mitmed valitsemisala asutused (peamiselt koolid) on tasunud erinevate mittetulundusühingute (MTÜ) arveid, mille juhatusse selle asutuse juht või töötaja ise eraisikuna kuulub. Vabariigi Valitsus ega ka haridus- ja teadusminister ei ole neid ametipositsioonist tulenevalt MTÜ-de tegevuses kui valitsemisala asutuse esindajaid osalema määranud, vaid nad osalevad seal eraisikuna. Ametiisik tegi otsuse temaga seotud MTÜ suhtes ja kinnitas MTÜ esitatud arve(d) ning rikkus sellega KVS-i § 11 lg 1 p-s 1 nimetatud toimingupiirangut. Kui asutuse juht teeb ise otsuse endaga seotud MTÜ seminaril osalemiseks, liikmemaksu tasumiseks vms, siis sellise otsuse tegemisel on juht rikkunud KVS-i § 11 lg 1 p 1, mille kohaselt on ametiisikul keelatud toimingu või otsuse tegemine, kui see tehakse tema enda või temaga seotud isiku suhtes.*

Kui sellist otsust või toimingut on vaja teha, peab sellest viivitamata teavitama isikut või organit, kellel on ametiisiku ametisse nimetamise õigus ja kes teeb toimingu või otsuse ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule. Sellest tulenevalt peaks asutuse juhid

viivitamata teavitama tööandjat/vahetut juhti. Alternatiivseks variandiks on ametiisikul enda MTÜ-ga seotud kulutused katta eraisikuna, mitte riigieelarvelise asutuse rahadest. KVS-i § 11 lg 5 kohaselt peab avalikku ülesannet täitev asutus oma töö korraldamisel tagama, et ametiisik ei oleks kohustatud tegema otsust või toimingut iseenda või temaga seotud isiku suhtes. Seejuures ei tohi ametiisik delegeerida otsustamist või toimingu tegemist oma alluvale, vaid sellest peab viivitamata teavitama ametisse nimetamise õigusega isikut. Kui asutus jätab selle kohustuse täitmata, ei vabasta see asjaolu ametiisikut kohustusest järgida toimingupiiranguid. KVS näeb ette toimingupiirangu rikkumise eest karistuse.

6. *Asutus on teinud tehinguid äriühingutega, mille juhatuse liige või omanik on asutuse töötaja. Ametiisik tegi otsuse temaga seotud äriühingu suhtes ning rikkus sellega KVS-i § 11 lg 1 p-s 1 nimetatud toimingupiirangut või andis alluvale ülesandeks teha otsus tema eest, rikkudes sellega KVS-i § 11 lg 2, nt töötaja on kooli esindajana kinnitanud osaühingu koolitusteenuse arve, kus ta ise on selle osaühingu liige ja osanik; direktor on kinnitanud ühe mittetulundusühingu koolitusteenuse arve, mille juhatusse kuulub ta õde, tehes sellega otsuse endaga seotud isiku suhtes; töötaja on kinnitanud korduvalt MTÜ arveid rendi- ja reisisiteenuste eest, kus ta ise on selle ühingu juhatuse liige; direktor on sõlminud endaga seotud MTÜ-ga üürilepingu kooli saalide kasutamiseks tantsutundide läbiviimiseks.*

Ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine, kui see tehakse tema enda või temaga seotud äriühingu suhtes. Kui sellist otsust või toimingut on vaja teha, tuleb KVS-i § 11 lg 2 kohaselt sellest viivitamata teavitada isikut või organit, kellel on ametiisiku ametisse nimetamise õigus ja kes teeb toimingu või otsuse ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule: Käesoleva paragrahvi lg-s 1 nimetatud juhul on ametiisikul keelatud anda oma alluvale ülesandeks teha toimingut või otsust tema asemel. Ametiisik peab käesoleva paragrahvi lg-s 1 nimetatud asjaolust viivitamata teavitama oma vahetut juhti või ametiisiku ametisse nimetamise õigusega isikut või organit, kes teeb toimingu või otsuse ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule.

Lisa 3. Võimalikke korrupsiooniohtlikke olukordi

Võimalikke korrupsiooniohtlikke olukordi, mis on toodud välja Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskuse RAKE poolt läbi viidud uuringus „Hariduse valdkonna korrupsiooniriskid ja pettused“.

1. Haridusasutuse juht palkab ise haridusasutusele järelevalvet tegeva isiku (mh maksab talle ise palka).
2. Tehakse avalik konkurss, aga nii juht kui komisjoni liikmed tunnevad kandidaate ning valik tehakse isiklike eelistuste, varasema tutvuse põhjal ja mitte niivõrd kvalifikatsiooni (dokumentide, hindamiskriteeriumide) põhjal.
3. Tööle võetakse inimesi, kes on tööle vaid formaalselt (nimi) ja tegelikult tööd ei tee.
Haridusasutuse juht võtab tööle, mh enda alluvusse abikaasa, sugulase, parima sõbra, tuttava.
Haridusasutuse juht ja õppealadirektor on isiklikult (perekondlikult) seotud ja töötavad üksteise alluvuses ning sellest ei teavitata kooli pidajat (haridusasutuse juhi vahetut ülemust).
Haridusasutuse juht võtab ilma konkursita tööle sugulase, pereliikme, sõbra või tuttava.
Tööle võetud sugulasel, pereliikmel puudub nõutav kvalifikatsioon.
Haridusasutuse juht kutsub tööle enda abikaasa, sugulase, parima sõbra või tuttava.
4. Ametikohale kandideerib isik, kes on isiklikes suhetes või sugulussuhetes vahetu juhiga ning vahetu juht osaleb värbamis- ja valikuprotsessis (ei taanda ennast ja käitub erapoolikult).
5. Enda ametikoha (positsiooni) isiklikes huvides kuritarvitamine (ärakasutamine) selle kõikides vormides (sh rahaliselt, psühholoogiliselt, moraalselt).
Kui haridusasutuse juht määrab iseendale töökoormuse, mh määrab iseendale asendustunnid (suurendab enda koormust ja seeläbi töötasu, lisatasu, seejuures ei kaalu teisi õpetajaid ega kuuluta välja konkursi).
6. Kui haridusasutuse juht otsustab ja määrab iseendale preemiat, lisatasu, tulemustasu jmt.
Kui haridusasutuse juht loob eeliseid oma lähikondsetele, pereliikmetele, sugulastele, kes talle haridusasutuses alluvad.
Kui juht maksab abikaasast õpetajale kõrgemat töötasu kui temaga mitte seotud õpetajale.
Kui juht maksab sugulasest alluvale põhjendamatu kõrgemat töötasu kui teistele alluvatele.
Kui juht kompenseerib sugulasest alluvale kõikvõimalikud kulud, aga teistele alluvatele see poliitika ei laiene.
Kui haridusasutuse juht vabandab korduvalt välja oma parima sõbra ja alluva käitumist, mh ebaadekvaatses seisundis tundide andmist.
7. Koolis on töökoormus jagatud ebaühtlaselt juhtkonna soosikute kasuks ja ülejäänud töötajate kahjuks.
8. Kui haridusasutuse juht väärkasutab haridusasutuse omatulu.
Kui juht omastab nt õpilaskodu majutustulu.
Kui projektirahast, haridusasutuse eelarvest ostetakse endale vajalikke asju.
Kui haridusasutuse eelarvet kasutatakse isiklikes huvides (erahuvides), nt välislähetustel.
9. Kui haridusasutuse juht kasutab õppeasutuse sõiduvahendit ega küsi selleks koolipidajalt luba.

Kui haridusasutuse juht tangib õppeasutuse sõiduvahendile mõeldud kütuse enda isiklikku sõiduvahendisse.

Kui haridusasutuse töötaja kasutab erahvides ja isiklikuks otstarbeks koolivahendeid (nt ruume) ja ei maksa nende eest, aga võtab enda tegevuse eest lapsevanemalt raha, nt tasuline huviring haridusasutuse ruumides).

Kui haridusasutuse töötajad kasutavad kooli tehnikat või ruume isiklikuks otstarbeks või lisateenistuse saamiseks.

Kui haridusasutuse juht võtab pärast töölepingu lõppemist endaga kaasa ka haridusasutuse inventari, nt tooli, kohvimasina jms, mis sai soetatud haridusasutuse eelarvest.

Kui juhtkonna vahetusega kaovad ka erinevad asjad, esemed, inventar, seadmed jne.

10. Kui hanke, projekti taotlemise tingimused on suunatud teatud isikute ringile, töörühmale.

Kui hange "kirjutatakse" sihitult konkreetsele isikule, asutusele, inimeste grupile (spetsiifilised nõuded).

11. Kui haridusasutuse töötaja tellib teenuseid, vahendeid firmast, ettevõttest, mis kuulub temale (on osanik), tema lähikondsele, sugulasele või sõbrale.

Lisanäiteid leiab veebiaadressilt <http://www.korruptsioon.ee/et/huvide-konflikt/huvide-konflikti-juhtumeid-ja-lahendus> ja Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskuse RAKE poolt läbi viidud uuringust „Hariduse valdkonna korruptsiooniriskid ja pettused“ (aprill 2017), mis on kättesaadav veebiaadressil <http://www.korruptsioon.ee/et/hariduse-valdkonna-korruptsiooniriskid-ja-pettused>.